

Національна академія педагогічних наук України
Інститут проблем виховання

ГУРИН ОЛЕКСАНДРА МИХАЙЛІВНА

УДК 373.5.015.31:008- 022.218:[069:7]

**ПОЛКУЛЬТУРНЕ ВИХОВАННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ
У ВЗАЄМОДІЇ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ
І МУЗЕЇВ МИСТЕЦЬКОГО ПРОФІЛЮ**

13.00.07 – теорія і методика виховання

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ – 2015

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Інституті проблем виховання НАПН України

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник
Масол Людмила Михайлівна.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Шевченко Галина Павлівна,
Східноукраїнський національний університет
імені Володимира Даля,
завідувач кафедри педагогіки,
директор Науково-дослідного інституту
духовного розвитку людини;

кандидат педагогічних наук, доцент
Качур Мирослава Михайлівна,
Мукачівський державний університет,
завідувач кафедри співу, диригування
і музично-теоретичних дисциплін

Захист відбудеться “26” січня 2016 р. о 16.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.454.01 в Інституті проблем виховання НАПН України за адресою: 04060, м. Київ, вул. М. Берлинського, 9, зал засідань.

З дисертацією можна ознайомитися у науковій частині Інституту проблем виховання НАПН України за адресою (04060, м. Київ, вул. М Берлинського, 9).

Автореферат розіслано “23” грудня 2015 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Ж. В. Петрочко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. В епоху глобальних змін орієнтування України на інтеграцію у світове товариство актуалізувало потребу впровадження у сфері освіти гуманістичної парадигми, одним із напрямів якої є полікультурне виховання учнівської молоді. У зв'язку з цим особливо гостро постають питання виховання особистості, здатної до міжкультурного діалогу, невід'ємного від ціннісного ставлення до здобутків національної культури.

Окреслені завдання відображено в таких нормативних документах, як Закони України “Про освіту”, “Про загальну середню освіту”, “Про позашкільну освіту”, Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, Основні орієнтири виховання учнів 1–11-х класів загальноосвітніх навчальних закладів України, Державний стандарт базової та повної шкільної освіти, Концепція художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах, Комплексна програма художньо-естетичного виховання у загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладах. У Конвенції ЮНЕСКО про охорону та заохочення розмаїття форм культурного самовираження зазначено, що культурне розмаїття є невід'ємною характерною рисою людства, а виховання поваги кожної нації до своєї та інших культур визначено глобальною стратегією розвитку освіти у XXI столітті.

Концептуальні засади виховання особистості закладено в працях І. Беха, Н. Бібік, В. Кременя, Б. Ступарика, О. Сухомлинської, Г. Шевченко.

Філософський аспект полікультурного виховання з опорою на взаємозв'язок культур та особливості його організації висвітлено у доробках В. Баркасі, Д. Бенкса, У. Боос-Нюнніга, Т. Грабовської, О. Джуринського, Г. Дмитрієва, Е. Куб'як-Шимборської, С. Ністо, В. Подобєда та інших.

Проблеми полікультурного виховання у педагогічній площині, насамперед щодо балансу уваги до національних і загальнолюдських цінностей, виховання в особистості неупередженого ставлення до розмаїття культурних проявів, розглянуто в дослідженнях В. Бойченко, В. Болгаріної, Л. Голік, Л. Горбунова, М. Качур, Т. Клиненко, М. Красовицького, Г. Левченко, І. Лощенової та інших.

Вагомим внеском у розв'язання проблем полікультурного виховання є вивчення питань формування естетичної культури особистості засобами мистецтва (Л. Масол, Н. Миропольська, Г. Падалка, О. Рудницька та інші).

Дослідженню теоретичних та практичних аспектів полікультурного виховання присвячено низку дисертацій останніх років, зокрема щодо толерантної взаємодії суб'єктів освітнього процесу (Н. Якса), полікультурного виховання старшокласників у вивченні гуманітарних предметів (А. Солодка); становлення ідей полікультурного виховання в гімназіях України другої половини XIX – початку XX століття (Е. Ананьян); полікультурного виховання студентів вищих технічних навчальних закладів (С. Цимбрило); ролі сім'ї в полікультурному вихованні дітей (Л. Чумак) тощо.

Нині, як відповідь на запити сучасності, зростає роль установ культури у полікультурному вихованні особистості, зокрема музеїв мистецького профілю, що є

носіями сконцентрованої інформації про цінності різних культур. У наукових дослідженнях простежується тенденція зростання уваги до засобів музейної педагогіки та власне музею як ефективного інструменту передання соціокультурного досвіду людства (Л. Гончаренко, О. Грива, Г. Даутова, В. Долженко та інші).

Однак проблеми полікультурного виховання особистості висвітлені недостатньо. Дослідження зосереджені переважно на педагогічних можливостях навчального закладу, а виховний потенціал закладів культури, у тому числі музеїв мистецького профілю, залишається майже нерозкритим. Так само не отримали ще достатнього відображення питання взаємодії загальноосвітньої школи та музею мистецького профілю в полікультурному вихованні школярів.

Актуальність теми засвідчує існування *суперечностей* між:

- значущістю процесів взаємодії й взаємовпливу культур у сучасному світі та недостатньою увагою суспільства до створення умов виховання полікультурної особистості;

- значним виховним потенціалом музеїв мистецького профілю та неефективним його використанням загальноосвітніми навчальними закладами;

- необхідністю формування полікультурної особистості школяра та нерозробленістю педагогічного інструментарію взаємодії загальноосвітніх навчальних закладів і музеїв мистецького профілю.

Значущість проблеми, низький рівень її теоретичної та практичної розробленості, потреба подолання зазначених суперечностей зумовили вибір теми дослідження: ***„Полікультурне виховання старшокласників у взаємодії загальноосвітніх навчальних закладів і музеїв мистецького профілю”***.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дисертації є складником науково-дослідної теми лабораторії естетичного виховання та мистецької освіти Інституту проблем виховання НАПН України “Естетизація навчально-виховного процесу в основній школі засобами мистецтва” (державний реєстраційний номер 0110U001193). Тему дослідження затверджено вченою радою Інституту проблем виховання НАПН України (протокол № 8 від 04.10.2010 р.) й узгоджено Міжвідомчою радою з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 8 від 30.11.2010 р.).

Мета дослідження: на основі теоретичного обґрунтування проблеми полікультурного виховання визначити та експериментально перевірити педагогічні умови та технологію полікультурного виховання старшокласників у взаємодії загальноосвітніх навчальних закладів і музеїв мистецького профілю.

Відповідно до мети окреслено **завдання дослідження:**

1. Проаналізувати стан розробленості проблеми полікультурного виховання старшокласників у взаємодії загальноосвітніх навчальних закладів та музеїв мистецького профілю, розкрити зміст поняття “полікультурне виховання старшокласників” та уточнити сутність полікультурної вихованості особистості в контексті теми дослідження.

2. Визначити критерії, показники та схарактеризувати рівні полікультурної вихованості старшокласників.

3. Теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити педагогічні умови полікультурного виховання старшокласників у взаємодії загальноосвітніх навчальних закладів і музеїв мистецького профілю.

4. Розробити та впровадити технологію полікультурного виховання старшокласників, побудовану на взаємодії загальноосвітніх навчальних закладів і музеїв мистецького профілю.

Об'єкт дослідження – процес полікультурного виховання старшокласників.

Предмет дослідження – педагогічні умови та технологія полікультурного виховання учнів старших класів у взаємодії загальноосвітніх навчальних закладів і музеїв мистецького профілю.

Теоретико-методологічну основу дослідження становлять положення філософії щодо полікультурності соціуму (Ю. Бромлей С. Гінецинський, О. Джуринський, Г. Дмитрієв, Т. Мальковська, В. Матіс, А. Тойнбі, Р. Яновський); концептуальні ідеї цілісності виховного процесу в навчальному закладі і його зв'язку із соціумом (А. Бермус, А. Хуторської), теоретичні положення педагогіки щодо полікультурної освіти та виховання особистості у співвідношенні загальнолюдської та національної культур (В. Єршов, Л. Колобова, В. Компанієць, К. Левківський, І. Лощенова, О. Нафанець, Г. Сиваченко, Ю. Сорокін, Б. Ступарик, Є. Тарасов); психолого-педагогічні підходи до виховання особистості: системний (І. Підласий), особистісно орієнтований (І. Бех, Є. Бондаревська, І. Якиманська), діяльнісний (М. Крюгер-Потрацт, О. Леонтєв, Г. Томас), діалогічний (М. Бахтін, В. Біблер), середовищний (П. Вербицька); положення музейної педагогіки (Й. Аве, Б. Столяров, М. Юхневич та інші); теоретичні засади виховання естетичної культури засобами мистецтва (Л. Кондрацька, Л. Масол, Н. Миропольська, Г. Падалка, О. Рудницька, Г. Шевченко).

Для досягнення мети та реалізації поставлених завдань використано комплекс **методів дослідження:**

- *теоретичні* – аналіз, порівняння й узагальнення наукових джерел із досліджуваної проблеми для розкриття змісту поняття “полікультурне виховання старшокласників” та уточнення сутності полікультурної вихованості; порівняння, систематизація, узагальнення теоретичних та емпіричних даних для обґрунтування педагогічних умов і технології полікультурного виховання старшокласників у взаємодії загальноосвітніх навчальних закладів і музеїв мистецького профілю;

- *емпіричні* – діагностичні (анкетування, інтерв'ювання, бесіди, тестування, педагогічне спостереження) для виявлення особливостей формування полікультурної вихованості учнів у процесі взаємодії загальноосвітньої школи і музеїв мистецького профілю; педагогічний експеримент (констатувальний та формувальний етапи) для виявлення рівнів сформованості полікультурної вихованості старшокласників, доведення доцільності визначених педагогічних умов та перевірки ефективності технології полікультурного виховання у процесі взаємодії загальноосвітніх навчальних закладів і музеїв мистецького профілю;

- *статистичні* – методи математичної статистики для експериментального підтвердження ефективності педагогічних умов та технології полікультурного

виховання старшокласників у взаємодії загальноосвітніх навчальних закладів і музеїв мистецького профілю.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що:

вперше розкрито зміст поняття “полікультурне виховання старшокласників” як педагогічно організовану діяльність, спрямовану на формування у старшокласників ставлення до культурного розмаїття світу як загальнолюдської цінності, що відбувається у відповідному до міжкультурної комунікації середовищі і реалізується через внутрішню та зовнішню взаємодію учасників навчально-виховного процесу; визначено критерії і показники полікультурної вихованості старшокласників (знання щодо розмаїття світової культурно-мистецької спадщини: здатність аналізувати свою та інші культури; розуміння особливостей світової культури, уявлення про взаємозалежність явищ культури у навколишньому світі і відображення їх у просторі музею; емоційно-ціннісне сприйняття світової культури: бажання підвищувати свій рівень знань про полікультурну картину світу шляхом використання культурно-мистецької спадщини; повага до національної культури та неупереджене ставлення до культури інших народів, відкритість у сприйнятті культурної розмаїтості, здатність до емоційного відгуку в умовах культурно-мистецького середовища; полікультурна взаємодія у процесі спілкування: вміння моделювати й налагоджувати взаємовідносини в полікультурному середовищі, вміння знаходити шляхи побудови і вдосконалення полікультурних відносин) та схарактеризовано рівні полікультурної вихованості старшокласників (високий, середній, низький); теоретично обґрунтовано педагогічні умови (організація індивідуальної та групової діяльності старшокласників на засадах особистісно орієнтованого виховання; організаційно-методичне забезпечення внутрішньої та зовнішньої взаємодії загальноосвітніх навчальних закладів і музеїв мистецького профілю; взаємоузгодження позаурочних музейних форм полікультурного виховання учнів старших класів із тематикою уроків художньої культури; використання інформаційного простору музеїв мистецького профілю для формування пізнавально-ціннісного ставлення старшокласників до навколишнього світу та функціонування діалогу різноманітних культур) і технологію полікультурного виховання старшокласників у взаємодії загальноосвітніх навчальних закладів та музеїв мистецького профілю;

уточнено сутність поняття “полікультурна вихованість” як інтегративну якість цілісної особистості в сукупності її почуттів, поглядів, переконань, цінностей, що відображаються у здатності старшокласників виражати у власній поведінці емпатійне, неупереджене сприйняття цінностей національної культури та культурного різноманіття світу; особливості внутрішньої і зовнішньої взаємодії загальноосвітньої школи і музею мистецького профілю у процесі полікультурного виховання старшокласників;

подальшого розвитку набули форми і методи позаурочної роботи з учнями старшої школи у напрямі полікультурного виховання.

Практичне значення одержаних результатів полягає у впровадженні в навчально-виховний процес загальноосвітніх навчальних закладів технології полікультурного виховання старшокласників, орієнтованої на масове залучення

школярів до різних форм роботи на експозиції музею та використання музейних цінностей у навчально-виховному процесі; проекту “Школа і музей: працюємо разом”, спрямованого на організацію єдиного відкритого виховного простору для загальноосвітніх навчальних закладів і музеїв мистецького профілю та створення інтеграційної платформи їхньої взаємодії; авторського методичного семінару для вчителів і музейних працівників, у межах якого запроваджено притаманні музейній педагогіці форми (уроки з художньої культури на експозиціях у музеях, екскурсії, інтелектуальні ігри, зустрічі з митцями) і методи (інтерактивні, індивідуальні, групові) виховної роботи зі старшокласниками з використанням сучасних молодіжних арт-практик (квест, флешмоб, форум-театр) на спеціально організованих технологічних майданчиках; упровадження різних видів діяльності старшокласників за єдиною тематикою “педагогічний марафон” з урахуванням специфіки комунікації в середовищі музею.

Матеріали та висновки дослідження можуть бути використані у позакласній естетико-виховній роботі загальноосвітніх навчальних закладів, позашкільній освіті; у підготовці навчально-методичних посібників для середніх і вищих педагогічних навчальних закладів з метою підвищення ефективності виховної роботи зі старшокласниками; під час викладання навчальної дисципліни “Теорія та методика виховання” у вищих навчальних закладах; у системі післядипломної педагогічної освіти.

Результати дослідження **впроваджено** у навчально-виховний процес загальноосвітніх навчальних закладів м. Львова: ЗОШ № 50 (довідка № 402 від 22.09.2015 р.), ЗОШ № 43 (довідка № 83 від 27.03.2015 р.), СЗОШ № 8 з поглибленим викладанням німецької мови (довідка № 61 від 27.03.2015 р.), СЗОШ № 81 з поглибленим вивченням англійської мови (довідка № 199 від 19.11.2015 р.), Львівського художнього ліцею при ЛНАМ (довідка № 185 від 19.11.2015 р.); ЗОШ № 2 м. Перемишляни Львівської області (довідка № 258 від 18.11.2015 р.), Вінницької ЗОШ I–III ступенів № 26 (довідка № 798 від 22.12.2015 р.), Сумської СЗОШ I–III ступенів № 25 (довідка № 01–26/71 від 30.03.2015 р.), Чернігівської ЗОШ I–III ступенів № 35 (довідка № 109 від 25.05.2014 р.).

Апробація результатів дослідження. Основні теоретичні та практичні положення дисертації оприлюднено автором у доповідях на науково-практичних конференціях різного рівня: *міжнародних* – „XXI век: гуманистический контекст художественного образования” (Севастополь, 2012), *Edukacja – między tradycją a współczesnością* (Częstochowa, 2014); *міжнародному* науково-практичному семінарі “Поліхудожнє виховання учнів загальноосвітньої школи у процесі впровадження інтегрованих курсів” (VI Школа методичного досвіду Миколаїв-Коблево, 2012); *всеукраїнських* – науково-практичних семінарах “Впровадження інтегративних технологій в процесі викладання інтегрованих курсів “Мистецтво” і “Художня культура” (II і III Школи методичного досвіду) (Миколаїв, 2008–2009), “Інформаційні та комунікаційні технології в освіті та науці” (Миколаїв, 2011), “Проблема наступності мистецької освіти та полікультурного виховання учнів початкової, основної і старшої школи: педагогічні моделі та інноваційні технології” (V Школа методичного досвіду Миколаїв-Коблево, 2011), “Реалізація компетентнісного

підходу на уроках музичного, образотворчого мистецтва та інтегрованих курсів: “Мистецтво”, “Художня культура” (Миколаїв, 2014), “Виховний потенціал музею в системі інтегративної мистецької освіти” (Львів, 2011), *міжвишівській* науково-практичній конференції “Музична освіта ХХІ століття: тенденції, проблеми та інновації” (Львів, 2015); звітних конференціях Інституту проблем виховання НАПН України (Київ, 2010–2014), засіданнях лабораторії естетичного виховання та мистецької освіти Інституту проблем виховання НАПН України (Київ, 2010–2014).

Публікації. Основні положення та результати дослідження висвітлено в 10 одноосібних публікаціях, з них 5 статей у наукових фахових виданнях, в тому числі 1 стаття у зарубіжному періодичному виданні, 5 публікацій у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій.

Структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (227 найменувань, з них 26 – іноземною мовою) та 14 додатків. Загальний обсяг роботи 257 сторінок, з них 168 сторінок основного тексту. Робота містить 8 таблиць, 5 рисунків на 15 сторінках (2 таблиці на 2 повних сторінках).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У *вступі* обґрунтовано актуальність теми дослідження, ступінь розробленості проблематики, її зв'язок із науковими темами; визначено мету, об'єкт, предмет дослідження, сформульовано завдання, теоретико-методологічну основу та методи дослідження, розкрито наукову новизну, практичне значення одержаних результатів, наведено дані про апробацію та впровадження результатів дослідження, публікації, структуру та обсяг дисертації.

У *першому розділі* – „*Теоретичні основи полікультурного виховання старшокласників у мистецькому середовищі музею*” – проаналізовано стан дослідженості проблеми; розкрито зміст поняття “полікультурне виховання старшокласників” у взаємодії загальноосвітніх навчальних закладів і музеїв мистецького профілю, уточнено сутність полікультурної вихованості особистості; висвітлено виховний потенціал музею мистецького профілю.

Аналіз наукових досліджень (праці Д. Бенкса, У. Боос-Нюнніга, С. Гайтанідеса, З. Гасанова, О. Джуринського, Г. Дмитрієва, Т. Клиненко, М. Красовицького, С. Ніето, В. Подобєда, А. Тойнбі) засвідчує узагальнене розуміння полікультурного виховання як процесу пізнання й освоєння особистістю культур різних народів. Культурно-історичною передумовою такого виховання є „педагогіка миру” (Н. Бібік, В. Болгаріна, О. Сухомлинська), заснована на розумінні самотності культур різних народів, шанобливому й неупередженому ставленні до їхніх національних цінностей, культурних особливостей та відмінностей.

На основі вивчення наукових джерел зроблено висновок, що для розв'язання проблем полікультурного виховання старшокласників вагомими є такі підходи: *системний*, який орієнтує науковий пошук на розкриття цілісності проблеми (С. Гончаренко, І. Зязюн, В. Кремень, І. Підласий, І. Предборська, В. Садовський); *особистісно орієнтований* (І. Бех, Є. Бондарєвська, І. Якиманська), який акцентує

пріоритетність унікальної людської індивідуальності, власного стилю діяльності особистості, що забезпечує оптимальний розвиток її кращих рис й нейтралізацію негативних проявів, а тому є важливим для формування полікультурної особистості старшокласника; *діяльнісний*, спрямований на організацію полікультурної діяльності, оскільки через власну діяльність людина освоює культуру й цінності, способи пізнання і перетворення світу, формує і вдосконалює свої особистісні якості (Г. Костюк, М. Крюгер-Потрацт, О. Леонтьєв, С. Рубінштейн, Є. Тарасов, Г. Томас); *діалогічний*, який передбачає перетворення позиції педагога і позиції учня на особистісно-рівноправні (В. Біблер, М. Бахтін); *середовищний*, згідно з яким уможлиблюється ефективне вибудовування впливу музейного середовища на особистість, що є суттєвим для взаємодії загальноосвітнього навчального закладу з музеєм мистецького профілю (П. Вербицька, К. Приходченко, Н. Щуркова).

На підставі обґрунтування теоретичних основ досліджуваної проблеми, з урахуванням вищезначених підходів, розкрито зміст поняття “*полікультурне виховання старшокласників*”, що трактується як педагогічно організована діяльність, спрямована на формування у старшокласників ставлення до культурного розмаїття світу як загальнолюдської цінності, що відбувається у відповідному до міжкультурної комунікації середовищі і реалізується через внутрішню та зовнішню взаємодію учасників навчально-виховного процесу.

Відтак, *полікультурна вихованість* постає інтегративною якістю цілісної особистості в сукупності її почуттів, поглядів, переконань, цінностей, що відображаються у здатності старшокласників виражати у власній поведінці емпатійне, неупереджене сприйняття цінностей національної культури та культурного різноманіття світу. Структурними компонентами полікультурної вихованості є пізнавальний, емоційно-ціннісний, діяльнісно-комунікативний.

Виховний потенціал музеїв мистецького профілю полягає у непересічній суспільній функції цих закладів як скарбниць культурно-мистецької спадщини, національних і загальнолюдських духовних цінностей, осередків збереження історичної пам’яті народів, чия культура представлена в їхніх зібраннях. Оскільки профільність музеїв визначає склад колекцій, тематику експозицій та впливає на всі напрями музейної діяльності, музеї мистецького профілю цілісно презентують культурну спадщину кожного регіону, розкривають чуттєвий образ певної епохи та країни, його духовну сутність, втілену у творах різних видів мистецтва. Залучення школярів до пізнання музейних колекцій формує у них ціннісне ставлення до художніх творів, які зберігаються в музеях, і у такий спосіб оптимізує процеси полікультурного виховання.

Сучасний музей мистецького профілю реалізує свої виховні можливості як виставково-експозиційними засобами, так і через діалог з глядачем. Своєрідність музейного середовища визначається безпосереднім контактом глядача з художнім твором, при тому, що сильні естетичні емоції та почуття пробуджуються у нього завдяки спеціально організованій експозиції.

У другому розділі – „*Стан полікультурного виховання старшокласників*” – визначено критерії, показники, схарактеризовано рівні полікультурної вихованості старшокласників; представлено результати констатувального етапу експерименту.

Критеріями полікультурної вихованості старшокласників є: знання щодо розмаїття світової культурно-мистецької спадщини (*показники*: здатність аналізувати свою та інші культури; розуміння особливостей світової культури, уявлення про взаємозалежність явищ культури у навколишньому світі і відображення їх у просторі музею); емоційно-ціннісне сприйняття національної та загальнолюдської культури (*показники*: бажання підвищувати свій рівень знань про полікультурну картину світу шляхом використання культурно-мистецької спадщини; повага до національної культури та неупереджене ставлення до культури інших народів, відкритість у сприйнятті культурної розмаїтості, здатність до емоційного відгуку в умовах культурно-мистецького середовища); полікультурна взаємодія у процесі спілкування (*показники*: вміння моделювати й налагоджувати взаємостосунки в полікультурному середовищі, вміння знаходити шляхи побудови і вдосконалення полікультурних відносин).

З'ясовано, що старшокласникам з *високим рівнем* полікультурної вихованості властиві: здатність до аналізу своєї та інших культур, розвинені знання та розуміння особливостей національної і світової культури, стійкі уявлення про взаємозалежність явищ культури у навколишньому світі й відображення їх у просторі музею, наполегливість у бажанні підвищувати свій рівень знань про полікультурну картину світу шляхом використання культурно-мистецької спадщини, повага до національної культури та неупереджене ставлення до культури інших народів, відкритість у сприйнятті культурної розмаїтості, здатність до емоційного відгуку в умовах культурно-мистецького середовища, вміння моделювати та налагоджувати взаємостосунки у полікультурному середовищі, уміння знаходити шляхи побудови і вдосконалення полікультурних відносин.

Середній рівень полікультурної вихованості характерний для старшокласників, у яких виявлено: достатні знання та розуміння особливостей національної і світової культури, фрагментарні уявлення про взаємозалежність явищ культури в навколишньому світі і відображення їх у просторі музею, здатність аналізувати свою та інші культури. Такі старшокласники не завжди проявляють наполегливість у підвищенні рівня знань про полікультурну картину світу і використанні з цією метою культурно-мистецької спадщини; їхня повага до національної культури не рівноцінно відповідає неупередженому ставленню до культури інших народів, позитивна налаштованість на сприйняття культурної розмаїтості занижена. Характерними є здатність до емоційного відгуку в умовах культурно-мистецького середовища та вміння моделювати взаємостосунки у полікультурному середовищі, проте не завжди виявляються уміння знаходити шляхи побудови і вдосконалення полікультурних відносин.

Старшокласникам із *низьким* рівнем полікультурної вихованості притаманні: невміння і небажання аналізувати свою та інші культури, вибіркові знання та розуміння особливостей національної і зарубіжної культури, елементарні уявлення про взаємозалежність явищ культури в навколишньому світі й відображення їх у просторі музею, байдуже ставлення до підвищення свого рівня знань про полікультурну картину світу і до культурно-мистецької спадщини, упереджене, а подекуди й негативне ставлення до власної культури та культури інших народів,

нечутливість до культурної розмаїтості, моделювати взаємодію у полікультурному середовищі, знаходити шляхи побудови і вдосконалення полікультурних відносин.

Для виявлення рівнів полікультурної вихованості старшокласників застосовано *діагностичні методи*: опитування (авторська анкета, яка містить запитання на виявлення ціннісного ставлення до музею), картка спостережень за характером дій старшокласника у просторі музею (авторська), адаптовані методики: “Визначення рівня полікультурної вихованості учнів” (Н. Капустін), “Суб’єктивна оцінка міжособистісних взаємин” (С. Духновський), “Діагностика спрямованості особистості у спілкуванні” (С. Братченко), тести “Діагностика здатності до емпатії” (А. Мехрабієн – Н. Епштейн), “Діагностика ціннісних орієнтацій” (Г. Абрамова), “Ваша домінуюча система сприйняття” (Б. Додонов).

На різних етапах до експерименту було залучено 480 учнів старших класів загальноосвітніх навчальних закладів різних типів (середні загальноосвітні школи, спеціалізовані середні загальноосвітні школи, гімназії, ліцеї): 50 учнів ЗОШ № 50, 50 учнів ЗОШ № 43, 100 учнів СЗОШ № 81, 100 учнів СЗОШ № 8 м. Львова, 15 учнів ЛХЛ при ЛНАМ, 34 учні ЗОШ № 2 м. Перемишляни Львівської області, 30 учнів Сумської ССЗШ № 25, 35 учнів Чернігівської ЗОШ № 35, 66 учнів Вінницької ЗОШ № 26. До складу експериментальної групи увійшло 236 учнів, контрольної – 244 учні.

Експеримент проводився на експозиціях Національного музею імені А. Шептицького у Львові, Музично-меморіального музею С. Крушельницької (Львів), Сумського обласного краєзнавчого музею, Вінницького обласного художнього музею та інших.

За результатами констатувального етапу експерименту, у старшокласників виявлено такі показники рівнів полікультурної вихованості: високий (12,3 %), середній (28,3 %), низький (59,4 %). Помічено, що респонденти з високим рівнем вихованості більше уваги звертають на твори митців свого регіону в колекціях музеїв, зацікавлені в розширенні знань щодо творчого шляху митців рідного краю, намагаються виявити особливості стилю й творчого почерку митців та порівняти з аналогічними особливостями творів тієї ж епохи в інших країнах тощо. Вони прагнуть обґрунтувати свої емоції та ідеали у галузі мистецтва на основі теоретичних знань і шляхом логічних роздумів: свідомо мотивують мету, виявляють наполегливе прагнення досягти її, оцінити явище з позиції визначених критеріїв. Натомість в учнів із середнім та низьким рівнями полікультурної вихованості превалює шаблонність сприйняття творів мистецтва, за наявності емоційного відгуку їм важко самотійно проаналізувати інформаційний матеріал музейного предмета, а відтак переважає слабо виражена здатність оперувати знаннями, недостатньо розвинені навички висловлювання власних суджень. Істотної різниці між характеристиками рівнів вихованості у старшокласників з різних регіонів не виявлено.

З’ясовано, що в організації полікультурного виховання старшокласників відсутня цілеспрямована взаємодія загальноосвітніх навчальних закладів і музеїв мистецького профілю. Встановлено, що під час проведення уроків художньої культури та виховних заходів педагоги недостатньо звертають увагу на проблеми

полікультурного спрямування; переважно використовують масові форми виховної роботи без урахування індивідуальних можливостей і потреб старшокласників.

У третьому розділі – *„Теоретичне обґрунтування та експериментальна перевірка педагогічних умов і технології полікультурного виховання старшокласників у взаємодії загальноосвітніх навчальних закладів і музеїв мистецького профілю”* – теоретично обґрунтовано педагогічні умови полікультурного виховання старшокласників у взаємодії загальноосвітніх навчальних закладів і музеїв мистецького профілю; висвітлено їх експериментальну перевірку під час упровадження технології полікультурного виховання старшокласників у взаємодії загальноосвітніх навчальних закладів і музеїв мистецького профілю, представлено аналіз результатів.

Педагогічними умовами полікультурного виховання старшокласників у взаємодії загальноосвітніх навчальних закладів і музеїв мистецького профілю визначено такі:

- організація індивідуальної та групової діяльності старшокласників на засадах особистісно орієнтованого виховання;
- організаційно-методичне забезпечення внутрішньої та зовнішньої взаємодії загальноосвітніх навчальних закладів і музеїв мистецького профілю;
- взаємоузгодження позаурочних музейних форм полікультурного виховання з тематикою уроків художньої культури;
- використання інформаційного простору музеїв мистецького профілю для формування пізнавально-ціннісного ставлення старшокласників до навколишнього світу та функціонування діалогу різноманітних культур.

Для реалізації педагогічних умов розроблено технологію полікультурного виховання у взаємодії загальноосвітнього навчального закладу і музеїв мистецького профілю, орієнтовану на масове залучення школярів до різних форм роботи на експозиції музею та використанні музейних цінностей у навчально-виховному процесі.

Технологія впроваджувалася через *проект “Школа і музей: працюємо разом”* з цільовою аудиторією старшокласників, учителів, музейних працівників. Проект розгортався у *три етапи* (концептуально-цільовий; змістово-методичний; експериментально-впроваджувальний). На концептуально-цільовому етапі розроблялася концепція взаємодії загальноосвітніх навчальних закладів і музеїв, визначалися загальні і часткові цілі спільної діяльності. Під час змістово-методичного етапу вичленявся полікультурний контекст в уже існуючих експозиціях музеїв, програмах навчальних дисциплін, добиралися доцільні форми і методи роботи зі старшокласниками. На експериментально-впроваджувальному етапі розроблявся й реалізовувався алгоритм проведення уроків на експозиціях музеїв, здійснювався аналіз експериментальної роботи, вносилися відповідні корективи.

Організація індивідуальної та групової діяльності старшокласників на засадах особистісно орієнтованого виховання, що є першою педагогічною умовою, відбувалася в межах технологічних майданчиків (середовище, де проходить процес становлення та апробація технології): “школа” (загальноосвітній навчальний

заклад), “музей” (музей мистецького профілю), “міське середовище” (вулиці міста) у процесі виховних заходів, що забезпечували введення учнів у світ мистецтва, поглиблення розуміння ними власного внутрішнього світу та внутрішнього світу іншого і неупереджене його сприйняття як важливу ознаку міжособистісної взаємодії.

Технологічний майданчик “школа” передбачав створення в загальноосвітньому навчальному закладі “музейної ситуації”, що уможливило встановлення контакту музейного педагога зі школярами, емоційне сприйняття старшокласниками музейних цінностей під час фронтальної та групової роботи: “Я – художник”, “Екскурсія-спілкування”, “Оригінал-копія”, “В гостях у колекціонера”, “Гармонія”, “Музей у твоїй квартирі”, “Вміння слухати”, “Ролі”.

Технологічний майданчик “музей” забезпечував формування особистості старшокласника як суб’єкта, що опановує полікультурний простір музею, із застосуванням відповідних форм (“Робота на експозиції”, “Музейна вітальня”, “Міні-театр в музеї”, “Майстер-клас в музеї”) та методів (“Деталь”, “Демонстрація-порівняння”; вправи “Знайомство-сюрприз”, “Доторкнись до раритету”).

Технологічний майданчик “міське середовище” передбачав перетворення середовища міста на своєрідну галерею мистецтв, де вулиці та площі стають театральними сценами для “музейних вистав” – актів творчості. Методи і форми, що застосовувалися на цьому технологічному майданчику, охопили сучасні молодіжні арт-практики (квест, флешмоб, форум-театр).

Друга педагогічна умова – *організаційно-методичне забезпечення внутрішньої та зовнішньої взаємодії загальноосвітніх навчальних закладів і музеїв мистецького профілю* – зумовлювалася потребою поєднання виховної діяльності закладів освіти та закладів культури.

Взаємодія загальноосвітніх навчальних закладів і музеїв мистецького профілю передбачала створення інтерактивної, предметної й інформаційної платформи з метою збагачення світоглядно-ціннісної основи навчально-виховного процесу та посилення його полікультурної спрямованості. Така взаємодія спрямовувалася на конструктивне партнерство в розподілі просвітницьких і виховних функцій.

Внутрішня взаємодія мала на меті впровадження новітніх педагогічних технологій у музеї, а також створення на кшталт музейної світлиці, художньої галереї тощо в навчальному закладі. Ця взаємодія відбувалася в об’єднаному музейно-освітньому середовищі та через *авторський методичний семінар для вчителів і музейних працівників*. Програма семінару концентрувалася на розробленні й застосуванні форм і методів роботи зі старшокласниками з урахуванням специфіки комунікації в музейному середовищі.

Зовнішня взаємодія передбачала створення відкритого виховного простору шляхом забезпечення функціонування технологічних майданчиків поза музейно-освітнім середовищем.

Третя педагогічна умова – *взаємоузгодження позаурочних музейних форм полікультурного виховання з тематикою уроків художньої культури* – акцентувала увагу на встановленні відповідності між темою уроку художньої культури, експонатами музеїв (художніх творів, музейних предметів) та формами і методами виховної роботи (вікторина, диспут, театралізована композиція, круглий стіл, проект).

Організуючи міжкультурну взаємодію за єдиною темою, вчитель і музейний працівник мають можливість створити такі виховні ситуації, які допомагають школярам виявити особливості власного внутрішнього світу і проявити нахили до певного виду діяльності. Зокрема, дієвою виявилася форма “педагогічний марафон”, який охоплював організацію різних видів діяльності старшокласників за єдиною темою і фокусувався на усвідомленні учнями взаємопроникнення різних культур та його відображенні у полікультурному середовищі музею.

Четверта педагогічна умова – *використання інформаційного простору музеїв мистецького профілю для формування пізнавально-ціннісного ставлення старшокласників до навколишнього світу та функціонування діалогу різноманітних культур* – реалізувалася під час проведення уроків на музейній експозиції, що сприяло виявленню вміння старшокласників здобувати інформацію, емпатійно відгукуватися у процесі сприйняття твору мистецтва, дотримуватися правил неупередженої взаємодії.

Стрижневим принципом уроку на музейній експозиції виокремлено принцип співбуття, який полягає в тому, що момент спілкування з культурно-мистецькими цінностями стає значущою подією для старшокласників, які можуть відчувати свою причетність до культурного життя не лише через співпереживання, а й через співдію. Під час проведення музейних уроків найефективнішими виявилися такі інтерактивні методи, як бліц-опитування, “незакінчене речення”, ділова гра “Прес-конференція”, інсценізація творів мистецтва “Жива картина”, “Знайомство”.

Аналіз результатів дослідження засвідчив, що в учнів експериментальних груп з усіх регіонів країни, задіяних в експерименті, виявлено позитивну динаміку стану полікультурної вихованості. Зокрема, якісні зміни зафіксовано у знанні та розумінні особливостей національної і зарубіжної культури поряд із поглибленням інтересу до мистецтва свого регіону, у розширенні уявлень про взаємозалежність явищ культури в навколишньому світі й відображення їх у просторі музею. Старшокласники виявляли наполегливість у бажанні підвищувати свій рівень знань про полікультурну картину світу й стали частіше відвідувати музеї. В емоційно-ціннісному сприйнятті культурно-мистецької спадщини учнями експериментальної групи спостерігалось зростання поваги до національної художньої культури, зняття стереотипів у ставленні до культури інших народів. Учні демонстрували відкритість до культурної розмаїтості у процесі сприйняття музейних цінностей; підвищилася їхня здатність до емоційного відгуку в культурно-мистецькому середовищі; розвинулися вміння моделювати взаємостосунки у полікультурному середовищі, здатність аналізувати твори мистецтва різних культур, прагнення визначати місце мистецьких явищ свого краю в загальному культурному контексті, що особливо виявлялось під час екскурсій в інші міста країни та ознайомлення з колекціями музеїв.

В експериментальній групі кількість респондентів з високим рівнем полікультурної вихованості збільшилася на 7,6 %, із середнім рівнем – на 14 %, значно знизився відсоток респондентів з низьким рівнем полікультурної вихованості – на 21,6 % (табл.).

У старшокласників контрольної групи позитивні зміни менш виражені; виявлено несуттєве підвищення рівнів полікультурної вихованості порівняно з

експериментальною групою: кількість респондентів з високим рівнем зросла на 2,1 %, із середнім рівнем – на 5,3 %, відсоток респондентів з низьким рівнем полікультурної вихованості зменшився на 7,4 %.

Таблиця

Динаміка рівнів полікультурної вихованості старшокласників

Рівні	Експериментальна група				Динаміка	Контрольна група				Динаміка
	на початок експерименту		на кінець експерименту			на початок експерименту		на кінець експерименту		
	осіб	%	осіб	%		осіб	%	осіб	%	
Високий	34	14,4	52	22,0	+7,6	34	13,9	39	16,0	+2,1
Середній	105	44,5	138	58,5	+14,0	111	45,5	124	50,8	+5,3
Низький	97	41,1	46	19,5	-21,6	99	40,6	81	33,2	-7,4

Порівняння даних щодо динаміки полікультурної вихованості учнів в експериментальних і контрольних групах довело ефективність запропонованих педагогічних умов і технології полікультурного виховання старшокласників у взаємодії загальноосвітніх навчальних закладів і музеїв мистецького профілю.

Вірогідність результатів дослідно-експериментальної роботи підтверджено за допомогою критерію Пірсона (χ^2) та середньої зваженої арифметичної X . Установлено, що відмінності рівнів полікультурної вихованості старшокласників в експериментальній і контрольній групах не випадкові, а є наслідком впровадження технології полікультурного виховання у взаємодії загальноосвітніх навчальних закладів і музеїв мистецького профілю та відповідних педагогічних умов.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено новий підхід до розв'язання проблеми полікультурного виховання старшокласників у взаємодії загальноосвітніх навчальних закладів і музеїв мистецького профілю, що знайшло відображення в теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці відповідних педагогічних умов.

Результати теоретичного й експериментального дослідження засвідчили досягнення його мети, вирішення поставлених завдань і є підставою для таких висновків:

1. Теоретичний аналіз проблеми показав, що актуальність дослідження зумовлена соціокультурними змінами, державотворчими процесами на засадах гуманізму, які передбачають осмислення національних культурних цінностей та звернення до загальнолюдських ідеалів. З'ясовано, що полікультурне виховання старшокласників – це педагогічно організована діяльність, спрямована на формування у старшокласників ставлення до культурного розмаїття світу як загальнолюдської цінності, що відбувається у відповідному до міжкультурної комунікації середовищі і реалізується через внутрішню та зовнішню взаємодію учасників навчально-виховного процесу.

Уточнено сутність поняття “полікультурна вихованість” як інтегративну якість цілісної особистості в сукупності її почуттів, поглядів, переконань, цінностей, що відображаються у здатності старшокласників виражати у власній поведінці емпатійне, неупереджене сприйняття цінностей національної культури та культурного різноманіття світу. Структурними компонентами полікультурної вихованості означено: пізнавальний, емоційно-ціннісний, діяльнісно-комунікативний.

Доведено, що загальноосвітній навчальний заклад і музей мистецького профілю є важливими ланками у забезпеченні здатності старшокласників до усвідомлення і прийняття культурних особливостей та відмінностей, емоційно-ціннісного освоєння дійсності, розвитку міжкультурної комунікації, що сприяє полікультурному вихованню.

2. Визначено критерії, показники та схарактеризовано рівні полікультурної вихованості старшокласників. Критеріями та показниками полікультурної вихованості є: знання старшокласників про розмаїття світової культурно-мистецької спадщини (показники: здатність аналізувати свою та інші культури, розуміння особливостей національної та зарубіжної культури, уявлення про взаємозалежність явищ культури в навколишньому світі і відображення їх у просторі музею); емоційно-ціннісне сприйняття національної та загальнолюдської культури (показники: бажання підвищувати свій рівень знань про полікультурну картину світу шляхом використання культурно-мистецької спадщини, повага до національної культури та неупереджене ставлення до культури інших народів, відкритість у сприйнятті культурної розмаїтості, здатність до емоційного відгуку в умовах культурно-мистецького середовища); полікультурна взаємодія у процесі спілкування (показники: вміння моделювати та налагоджувати взаємостосунки у полікультурному середовищі, уміння знаходити шляхи побудови і вдосконалення полікультурних відносин).

На основі означених вище критеріїв та показників схарактеризовано рівні (високий, середній, низький) полікультурної вихованості старшокласників.

3. Теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено педагогічні умови полікультурного виховання старшокласників у взаємодії загальноосвітнього навчального закладу і музею мистецького профілю: організація індивідуальної та групової діяльності старшокласників на засадах особистісно орієнтованого виховання; організаційно-методичне забезпечення внутрішньої та зовнішньої взаємодії загальноосвітніх навчальних закладів і музеїв мистецького профілю; взаємоузгодження позаурочних музейних форм полікультурного виховання з тематикою уроків художньої культури; використання інформаційного простору музеїв мистецького профілю для формування пізнавально-ціннісного ставлення старшокласників до навколишнього світу та функціонування діалогу різноманітних культур.

Експериментальна перевірка педагогічних умов відбувалася на спеціально утворених технологічних майданчиках: “школа”, “музей”, “міське середовище”. Виокремлено внутрішню (інтеграційне середовище загальноосвітніх навчальних закладів і музеїв мистецького профілю з використанням музейної комунікації) і

зовнішню (програми, проекти, розраховані на співпрацю вчителя і музейного працівника) взаємодію загальноосвітніх навчальних закладів і музеїв мистецького профілю; встановлено відповідність між темами уроків художньої культури, експонатами музеїв населених пунктів, школярі з яких брали участь у дослідженні (художні твори, музейні предмети), та формами і методами виховної роботи (вікторина, диспут, театралізована композиція, круглий стіл, проект); розроблено алгоритм проведення уроку на музейній експозиції, що визначається безпосередньою емоційно насиченою комунікацією.

4. Для реалізації педагогічних умов розроблено технологію полікультурного виховання старшокласників, зорієнтовану на масове залучення школярів до різних форм роботи на експозиції музею та використання музейних цінностей у навчально-виховному процесі. Технологію впроваджено через проект “Школа і музей: працюємо разом” та авторський методичний семінар для вчителів і музейних працівників. Проект спрямовувався на організацію єдиного відкритого виховного простору для загальноосвітніх навчальних закладів і музеїв мистецького профілю та створення інтеграційної платформи їхньої взаємодії; семінар забезпечував застосування нових форм і методів виховної роботи зі старшокласниками на технологічних майданчиках.

Підтверджено дієвість організації різних видів діяльності старшокласників за єдиною тематикою (форма “педагогічний марафон”) з урахуванням специфіки комунікації в середовищі музею.

Аналіз динаміки розвитку полікультурної вихованості старшокласників в експериментальній групі показав позитивні і статистично значущі зміни за всіма її структурними компонентами. Кількість респондентів з високим рівнем полікультурної вихованості зросла на 7,6 %, із середнім рівнем – на 14 %; значно знизився відсоток респондентів з низьким рівнем полікультурної вихованості – на 21,6 %. У контрольній групі число старшокласників з високим рівнем підвищилося на 2,1 %, із середнім рівнем – на 5,3 %, відсоток респондентів з низьким рівнем полікультурної вихованості знизився на 7,4 %.

Результати дослідження підтвердили продуктивність ідеї залучення музею мистецького профілю до процесу полікультурного виховання. Зокрема, педагогічні умови та технологія полікультурного виховання старшокласників довели ефективність взаємодії загальноосвітніх навчальних закладів і музеїв мистецького профілю у процесі полікультурного виховання старшокласників і засвідчили досягнення мети та виконання завдань дослідження.

Дисертація не вичерпує всіх аспектів проблеми. *Подальшого вивчення* потребують педагогічні технології полікультурного виховання учнів інших вікових категорій із залученням виховного потенціалу закладів культури.

Рекомендовано запровадити в навчально-виховний процес загальноосвітніх навчальних закладів основні елементи проекту “Школа і музей: працюємо разом”, форму “педагогічний марафон” як систему організації різних видів діяльності старшокласників за єдиною темою.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях

1. Гурін О. М. ІнтеГРАція / Олександра Гурін // Мистецтво та освіта. – 2009. – № 2. – С. 39–40.
2. Гурін О. М. Школа і музей: працюємо разом / Олександра Гурін // Мистецтво та освіта. – 2011. – № 2. – С. 27–28.
3. Гурін О. М. Мистецтво як складова частина системи полікультурного виховання / Олександра Гурін // Горизонти освіти. – Горизонты образования : науч.-метод. журн. – Севастополь : РИБЭСТ. – 2012. – № 3, т. 1. – С. 95–98.
4. Гурін О. М. Освітня технологія “День школи в музеї” / Олександра Гурін // Мистецтво та освіта. – 2014. – № 4. – С. 51–55.

Стаття у зарубіжному періодичному виданні

5. Гурін О. М. Технологічний підхід до викладання мистецтва у співпраці загальноосвітньої школи і музею / Олександра Гурін // Багатокультурність в просторі освіти ; Rocznik Polsko-Ukraiński : Prace naukowe. – Częstochowie, 2014. – Т. XVI. – S. 445–454.

Статті у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій

6. Гурін О. М. Полікультурне виховання старшокласників у процесі взаємодії школи і музею / Олександра Гурін // Сучасний виховний процес: сутність та інноваційний потенціал : матеріали наук.-практ. конф. (за результатами науково-дослідницької роботи Інституту проблем виховання НАПН України у 2010 р.) / за ред.: І. Д. Бега, О. В. Мельника. – Івано-Франківськ : Тіповіт, 2011. – Вип. 1. – С. 124–126.
7. Гурін О. М. Використання пошукової діяльності з елементами групової роботи на уроках художньої культури / Олександра Гурін // Виховний потенціал музею в системі інтегративної мистецької освіти : матеріали Всеукр. наук.-практ. семін. / Л. М. Масол, О. В. Гайдамака, О. Я. Біла. – Львів : НМЦО, 2011. – С. 64–72.
8. Гурін О. Моделювання технології полікультурного виховання старшокласників у процесі взаємодії школи і музею мистецького профілю / Олександра Гурін // Матеріали звіт. наук.-практ. конф. Інституту проблем виховання НАПН України за 2012 р. [Сучасний виховний процес: сутність та інноваційний потенціал] / за ред.: О. В. Сухомлинської, І. Д. Бега, Г. П. Пустовіта, О. В. Мельника. – Івано-Франківськ : НАІР, 2012. – Вип. 2. – С. 211–214.
9. Гурін О. М. Школа і музей: працюємо разом! / Олександра Гурін // Поліхудожнє виховання учнів загальноосвітньої школи у процесі впровадження інтегрованих курсів : матеріали Міжнар. Школи метод. досвіду / Л. М. Масол, Л. В. Школяр, А. М. Старєва, Т. В. Кібалова ; за заг. ред. А. М. Старєвої. – Миколаїв : ОІППО, 2012. – С. 51–57.
10. Гурін О. М. Інтерактивна комунікація сучасного уроку у просторі музею / Олександра Гурін // Розвиток творчого потенціалу учнів загальноосвітніх закладів у системі поліхудожнього виховання : матеріали II Міжнар. школи метод. досвіду. – Миколаїв : 2013. – С. 87–90.

АНОТАЦІЇ

Гурин О. М. Полікультурне виховання старшокласників у взаємодії загальноосвітніх навчальних закладів і музеїв мистецького профілю. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.07 – теорія і методика виховання. – Інститут проблем виховання НАПН України, Київ, 2015.

Дисертаційна робота є теоретично-експериментальним дослідженням проблеми полікультурного виховання старшокласників у взаємодії загальноосвітніх навчальних закладів і музеїв мистецького профілю.

Проаналізовано стан розробленості проблеми полікультурного виховання старшокласників у взаємодії загальноосвітніх навчальних закладів та музеїв мистецького профілю, розкрито зміст поняття “полікультурне виховання старшокласників” та уточнено сутність полікультурної вихованості особистості в контексті теми дослідження. Визначено критерії, показники та схарактеризовано рівні полікультурної вихованості старшокласників.

Обґрунтовано педагогічні умови полікультурного виховання старшокласників у взаємодії загальноосвітніх навчальних закладів і музеїв мистецького профілю: організація індивідуальної та групової діяльності старшокласників на засадах особистісно орієнтованого виховання; організаційно-методичне забезпечення внутрішньої та зовнішньої взаємодії загальноосвітніх навчальних закладів і музеїв мистецького профілю; взаємоузгодження позаурочних музейних форм полікультурного виховання учнів старших класів із тематикою уроків художньої культури; використання інформаційного простору музеїв мистецького профілю для формування пізнавально-ціннісного ставлення старшокласників до навколишнього світу та функціонування діалогу різноманітних культур. Розроблено технологію полікультурного виховання у взаємодії загальноосвітнього навчального закладу і музею мистецького профілю, яка втілювалась через організацію відкритого виховного простору для загальноосвітніх навчальних закладів і музеїв мистецького профілю зі створенням інтеграційної платформи їхньої взаємодії.

Ключові слова: полікультурне виховання, полікультурна вихованість, старшокласники, музеї мистецького профілю, педагогічні умови, технологія, взаємодія.

Гурин А. М. Поликультурное воспитание старшекласников во взаимодействии общеобразовательных учебных заведений и музеев художественного профиля. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.07 – теория и методика воспитания. – Институт проблем воспитания НАПН Украины, Киев, 2015.

Диссертационное исследование посвящено проблеме поликультурного воспитания старшекласников во взаимодействии общеобразовательных учебных заведений и музеев художественного профиля.

Проанализированы философские, педагогические, психологические и эстетические аспекты указанной проблемы.

Раскрыто содержание понятия “поликультурное воспитание старшекласников” как педагогически организованной деятельности, направленной на формирование познавательных интересов старшекласников, их представлений о культурном разнообразии мира как общечеловеческой ценности, которая реализуется в соответствующей для межкультурной коммуникации среде и проявляется во внутреннем и внешнем взаимодействии участников учебно-воспитательного процесса.

Уточнена структура поликультурной воспитанности – качества, которое характеризуется интегративностью и является неотъемлемой составляющей целостной личности в совокупности ее взглядов, убеждений, чувств, ценностей и отражается в способности старшекласников проявлять в своем поведении эмпатийное, непредвзятое восприятие ценностей национальной культуры и культурного многообразия мира. Представлены диагностические методики для определения уровня сформированности исследуемого качества.

Определены критерии и показатели поликультурной воспитанности старшекласников: знание учеников о разнообразии мирового культурно-художественного наследия; способность анализировать свою и другие культуры, понимание особенностей национальной культуры и мировой культуры, представления о взаимозависимости явлений культуры в окружающем мире и их отражении в пространстве музея, желание повышать свой уровень знаний о поликультурной картине мира средствами культурно-художественного наследия; эмоционально-ценностное восприятие национальной и общечеловеческой культуры: уважение к национальной культуре и непредвзятое отношение к культуре других народов, открытость в восприятии культурного разнообразия, способность к эмоциональному отклику в условиях культурно-художественной среды; поликультурное взаимодействие в процессе общения: умение моделировать взаимоотношения в поликультурной среде, умение находить пути построения и совершенствования поликультурных отношений.

Обоснованы и апробированы педагогические условия поликультурного воспитания старшекласников во взаимодействии общеобразовательных учебных заведений и музеев художественного профиля: организация индивидуальной и групповой деятельности старшекласников на основе лично ориентированного воспитания; организационно-методическое обеспечение внешнего и внутреннего взаимодействия общеобразовательных учебных заведений и музеев художественного профиля; согласованность внеурочных музейных форм поликультурного воспитания с тематикой уроков художественной культуры; использование информационного пространства музеев художественного профиля для формирования познавательно-ценностного отношения старшекласников к окружающему миру и функционирования диалога различных культур.

Разработанная для реализации педагогических условий технология поликультурного воспитания старшекласников, ориентированная на массовое привлечение школьников к различным формам работы на экспозиции музея и

использовании музейных ценностей в учебно-воспитательном процессе, внедрялась посредством проекта “Школа и музей: работаем вместе” и авторского методического семинара для учителей и музейных работников. Цель проекта – организация единого открытого воспитательного пространства для общеобразовательных учебных заведений и музеев художественного профиля и создание интеграционной платформы их взаимодействия. Семинар обеспечивал применение новых форм и методов воспитательной работы со старшеклассниками на технологических площадках. Подтверждена эффективность организации различных видов деятельности старшеклассников, объединенных общей тематикой (форма “педагогический марафон”) с учетом специфики коммуникации в среде музея.

Ключевые слова: поликультурное воспитание, поликультурная воспитанность, старшеклассники, музеи художественного профиля, педагогические условия, технология, взаимодействие.

Gurin A. M. Multicultural Education of Pupils in the Interaction of Secondary Schools and Art Museums. – Printed as manuscript.

Thesis for a scientific degree of Candidate of Pedagogical Sciences in speciality 13.00.07 – Theory and Methods of Education. – Institute of Problems on Education of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, Kyiv, 2015.

The dissertation represents a theoretic-experimental study of the problem of multicultural education of senior pupils in the interaction of general education institutions and art museums.

The state of the problem under research is analyzed; the content of the concept ‘multicultural education of senior pupils’ is revealed; the essence of multicultural education of personality is specified. The criteria, indices and levels of multicultural education of senior pupils are defined.

Pedagogical conditions of multicultural education of senior pupils in the interaction of secondary schools and art museums are substantiated: organization of individual and group activities of senior pupils based on personality-oriented education; organizational-methodical provision of the internal and external interaction of general education institutions and art museums; conformity of out-of-class museum forms of multicultural education of senior pupils with the themes of art culture lessons; usage of the art museums’ informational space in order to form senior pupils’ cognitive-value attitude to the world and the dialogue of different culture. A technology of multicultural education in the interaction of general education institutions and art museums is developed introduced through creation of an open educational space for secondary schools and art museums with an integrational platform of their interaction.

Keywords: multicultural education, senior pupils, art museums, pedagogical conditions, technology, interaction.

Підписано до друку 22.12.2015 р. Формат 60x90/16.
Ум. друк. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 0,9.
Тираж 100. Зам. 114.

«Видавництво “Науковий світ”»[®]
Свідоцтво ДК № 249 від 16.11.2000 р.
м. Київ, вул. Казимира Малевича (Боженка), 23, оф. 414.
200-87-15, 050-525-88-77
E-mail: nsvit23@ukr.net
Сайт: nsvit.cc.ua